

Dyrekcja
Tatrzańskiego Parku Narodowego
Zakopane

Ocena wyników pomiarów oporów wozów-fasjągów wykorzystywanych do przewozu turystów na trasie do Morskiego Oka

Wstęp

Przeprowadzone badania mają na celu ustalenie wysiłku koni pracujących w omawianych wozach i określenie, czy praca w tych warunkach powoduje ich nadmierne obciążenie.

Zgodnie z ustaleniami wynikającymi z wieloletnich doświadczeń i profesjonalnych badań naukowych obliczenie pracy koni (L1) wymaga uwzględnienia trzech parametrów [Sasimowski, 1984]:

Q1 - opór pojazdu (wynikający z masy wozu z ładunkiem woźnica i 12 pasażerów * opór toczenia)

Q2 – opór związany z kątem wzniesienia drogi (* 0,0174 na każdy stopień kąta)

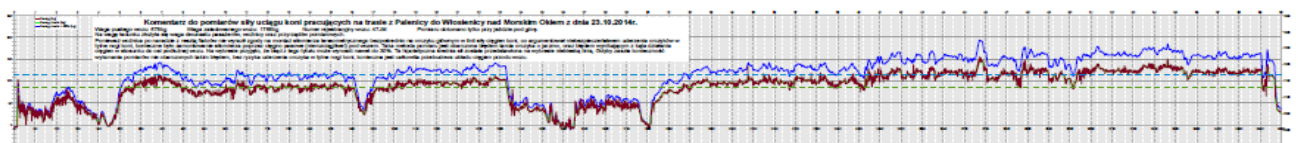
V - szybkość ruchu koni (wartość charakterystyczna dla typu i wysokości koni, zmieniająca się w stosunku do aktualnego oporu)

T – czas pracy w określonym chodzie (wymiennie stęp i kłus)

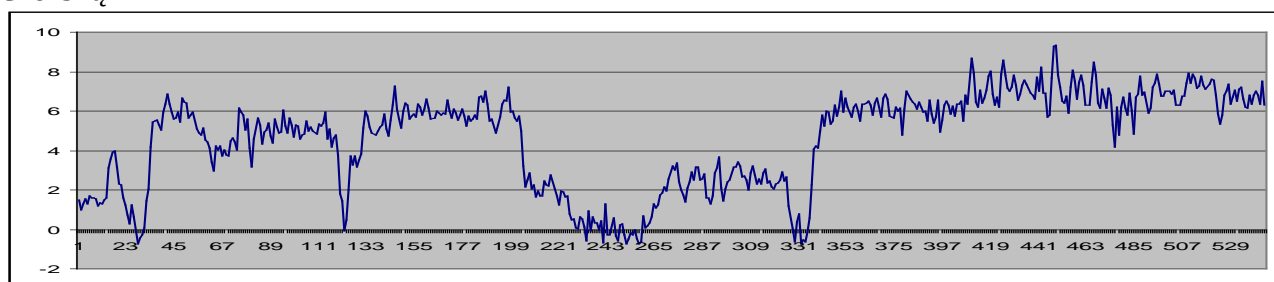
W całkowitym wysiłku koni trzeba uwzględnić także pracę związaną z „samoprzenoszeniem” (L2), która ma bezpośredni związek z masą ciała (ciężarem) konia i szybkością poruszania się (obliczana na podstawie osobnych wzorów dla stępa i dla kłusa) [Sasimowski, 1984], oraz (L3) uwzględniający dodatkowa pracę wynikającą z podnoszenia masy własnej konia w górę związaną z kątem wzniesienia drogi (* 0,0174 na każdy stopień kąta)

Omówienie wyników

Na podstawie udostępnionych przez firmę Eldex wyników pomiarów oporu fasiaża wykonanych w dniu 23.10.2014r (ciężar wozu z woźnicą i 12 pasażerami = 1868 kg, w tym wóz 702 kg)

oraz pomiarów trasy wykonanych przez geodetę, udostępnionych przez Panią B. Czerską

I , II , III , IV , V , VI , VII ,

można stwierdzić, że istnieje bezpośredni związek (widoczny przy zestawieniu obydwu wykresów) między wartością oporu a ukształtowaniem drogi (kątem wzniesienia).

Zaznaczyć jednak należy, że pomiary oporów wykonywane były w funkcji czasu, czas rzeczywisty wynosił równe 60 min (na wykresie przedstawiono wartości uśrednione na 1 sek (3600 pomiarów);

wartości oporów podano w kG;

natomiast niwelacja trasy została wykonana na trasie 6760m (550 pomiarów w zmiennych odległościach) nachylenie drogi podano w % .

Ze względu na to, że obliczenia podnoszenia masy związane są z wartością kąta drogi podanej w stopniach, wystąpiła konieczność dokonania odpowiednich przeliczeń.

Stwierdziłem, że średnie nachylenie wyniosło $4,6\% = 3^\circ$, największa wartość nachylenia drogi wyniosła $9,32\% = 5,5^\circ$

Ustaliłem, że konie poruszały się w kilku odmiennych szybkościach, dlatego pracę faktyczną obliczono dla poszczególnych odcinków (oznaczonych na wykresie drogi) o odmiennych parametrach

Odcinki	I	II	III	IV	V	VI	VII	Razem
	stęp	stęp	kłus	kłus	stęp	stęp	stęp	
czas w min	5	18	3,5	3,5	10	10	10	60
Średni % nachylenia	1,53	5,21	0,78	2,07	6,01	7,16	6,72	4,6
ką t °	1	3	1	1	4	5	4	3
Średnia								
szybkość [m/min]	118,0	109,4	135,7	222,9	109,5	88,0	97,0	
km/h	7,080	6,567	8,142	13,371	6,570	5,280	5,820	
trasa w metrach	590	1970	475	780	1095	880	970	6760
Średni								
opór średni [kG]	31,85	86,62	26,25	37,34	92,9	115,6	111,8	
praca w chodzie [kGm]	18791,5	170641,4	12468,75	29125,2	101725,5	101728	108446	542926,4 kGm
Średni								
opór*130% [kG]	41,405	112,606	34,125	48,542	120,77	150,28	145,34	
praca w chodzie [kGm]	24428,95	221833,8	16209,38	37862,76	132243,2	132246,4	140979,8	705804,3 kGm

Obliczono dwie wielkości pracy faktycznej (przy oporze zmierzonym siłomierzem) L1 = 542 926 kGm

oraz ze względu na uwagi ze strony Vivy i TTOP przy oporze zaproponowanym przez firmę Eldex powiększonym do 130% L2 = **705804 kGm**

Ponadto w całkowitym wysiłku koni zawierała się praca na „samoprzenoszenie”, która dla każdego z badanych koni wynosiła odpowiednio w odcinkach o różnej szybkości ruchu z uwzględnieniem kąta nachylenia pokonywanej drogi:

	I	II	III	IV	V	VI	VII	Razem
koń lewy 650kg	32645,82	148279	26559,27	53332,18	94780,51	79733,33	80514,63	515844,7
								kGm
koń prawy 730kg	36663,76	166528,7	29828,1	59896,14	106445,8	89546,67	90424,13	579333,3

Całkowity wysiłek pary koni ciągnących fasiaż z turystami wyniósł **1800982,3 kGm**

Szacowana moc normalna (czyli taka z jaką dana para mogłaby pracować cały dzień) ustalona na godzinę, przy założeniach, że siła wynosi 13% masy ciała (179 kG) a szybkość w stępie 5,28 km/godz (najniższa szybkość badanych koni) wyniosła **1184592 kGm**.

Praca faktyczna w badanych warunkach stanowiła **152,8%** normalnej.

Należy zwrócić uwagę, że opór zmierzony na tylnej osi fasiażu (powiększony do 130%), nawet na a dwóch ostatnich odcinkach o największym nachyleniu, o długości łącznej 1850m, mieścił się w granicach siły normalnej ocenianej na 13% m.c. = 179kG.

Niewątpliwe zmęczenie koni powodował dodatkowy wysiłek związany z samoprzenoszeniem.

Wskazuje to wyraźnie, że badana sytuacja nie powoduje przeciążania koni, a ustalone przerwy w pracy (20 minut na Włosienicy i 2 godziny na Palenicy) pozwalają koniom wypocząć i dają dość czasu na ich napojenie i nakarmienie.

Pozwolę sobie, dla porównania, podać wyniki badań faktycznej pracy koni przy zwózce zboża przeprowadzone na stawce 500 koni w różnych regionach kraju [Sasimowski i wsp. 1982].

Konie te pracując z przerwami na załadunek i wyładunek ciągnęły wozy z ładunkiem ze średnią siłą

35,8% m.c. będąc w pracy cały dzień. W czasach gdy wykorzystanie koni do prac polowych było powszechne, taka eksploatacja koni była uznawana za pracę ciężką ale dopuszczalną.

Konie w warunkach ekstremalnych przy dobrej technice pracy mogą wykazywać siłę na poziomie powyżej 80% masy ciała. Oczywiście wysiłek na takim poziomie musi być krótkotrwały. Średnia maksymalna siła pociągowa ustalona dla ogierów sokólskich o masie ok. 680kg (czyli porównywalnej do użytkowanych pod Morskim Okiem) wyniosła 74,6% m.c. [Sapuła, 1988]. Podobne wyniki dla ogierów różnych ras uzyskał w swoich badaniach Kaproń [1980].

Piśmiennictwo:

1. Kaproń M: Analiza powtarzalności wyników prób maksymalnej siły uciągu koni. I. Powtarzalność wyników prób ogierów uznanych i ze stad państwowych. Prace i Materiały Zootechniczne, 21, 1980
2. Sapała M.: Analiza cech biometrycznych i użytkowych oraz ich uwarunkowanie genetyczne u ogierów sokólskich. Annales UMCS, cec.EE, vol.VI, 22, 1988.
3. Sasimowski E., Budzyński M., Ferenc S., i wsp: Porównanie wydajności roboczej koni ważniejszych ras i regionalnych typów hodowanych w Polsce. Zesz. Probl. Postępów Nauk Roln. z. 264, 1982.
4. Sasimowski E.: Przewodnik do ćwiczeń z hodowli i użytkowania koni. Wydawnictwo AR Lublin, 1984